

เทศน์เช้า วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาธรรมะบอกว่าต้องให้หยุด เวลาโลกนี้มันเคลื่อนไป ธรรมะบอกว่าต้องหยุด หยุดแล้วมันถึงจะเห็นสภาวะความเป็นจริง ถ้าเราก้าวเดินอยู่ เราวิ่งอยู่ เราจะไม่เห็นสิ่งใดเลย เราต้องหยุด แต่การหยุด เห็นไหม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะไปทรมานองคฺลิมาล องคฺลิมาลกำลังเข้าใจผิดอยู่ กำลังจะฆ่าคนให้ได้ ๑,๐๐๐ นิ้ว นิ้วได้ ๕๕๕ นิ้วแล้วฆ่าคนมา จะเอานิ้วที่ ๑,๐๐๐ แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป กำลังเข้าใจว่าจะเอานิ้วที่สุดท้าย พยายามไล่กวดองคฺลิมาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดเวลา แต่ด้วยฌาน ด้วยอำนาจกำลังของพระพุทธเจ้า เคลื่อนไปตลอดเวลา ไล่กวดอย่างไรก็ไล่กวดไม่ทัน

บอกว่า “สมณะหยุดก่อน หยุดก่อน”

พระพุทธเจ้าบอกว่า “เราหยุดแล้ว เธอยังไม่หยุดต่างหาก”

เวลาวิ่งไปเพื่อจะประหัดประหาร เพื่อจะเอานิ้วให้ครบ ๑,๐๐๐ นิ้ว แต่เอาไม่ทัน นั่นนะเคลื่อนที่โดยความเร็ว แล้วให้หยุดก่อน แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “เราหยุดแล้ว แต่เธอยังไม่หยุด”

นั่นนะหยุดในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้หยุดการกระทำ หยุดการต่างๆ หยุดในเรื่องของการทำบาปอกุศลทั้งหมด แต่จะเริ่มทำบุญกุศล เห็นไหม การเคลื่อนไป การหยุดนะ หยุดเฉพาะเรื่องบาปอกุศล แต่เรื่องบุญกุศลยังเคลื่อนไปอยู่ ไปทรมาน องคฺลิมาลเคลื่อนไหวอยู่ แต่เคลื่อนไหวด้วยการกระทำ เคลื่อนไหวด้วยการอยากได้ อยากจะให้ครบตามความปรารถนาของตัว ต้องหยุดก่อน นี่สำนึกตัวเองเลยนะ หยุดแล้ววางคาบลงเลย แล้วขององค์สมเด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้าบรรพชา บรรพชาแล้วถึงได้พยายามประพฤติปฏิบัติเข้ามา จนพระองค์คือมัลลก็เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง หยุดทั้งจากภายนอกและหยุดทั้งจากภายในด้วย

ของเรานี้เรายังไม่หยุดจากภายนอก ถ้าเราจะหยุดจากภายนอก เราต้องหยุดความคิดของเรา ก่อน ถ้าเราจะหยุดความคิด สรรพสิ่งเคลื่อนไหวไป มันไม่เป็นธรรม มันไม่เป็นธรรมเพราะว่ามันเป็นความคิดของเรา มันเป็นฉานโลกีย์ ฉานโลกีย์คือความคิดของเรา ความเห็นของเรา มันจะบวกความเห็นของเราเข้าไปตลอดเวลา มันต้องหยุดสิ่งนี้ให้ได้ก่อน ถ้าคนไม่เคยประพฤติปฏิบัติ มันจะว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรมเพราะเราประพฤติปฏิบัติธรรมอยู่ แต่เริ่มต้นการประพฤติปฏิบัติธรรม เราประพฤติปฏิบัติมาด้วยความอยากของเรา ด้วยความอยาก ด้วยค้นหา ด้วยความทะยานอยาก ค้นหาความทะยานอยากมันเคลื่อนไหวไปพร้อมกับว่ามันเป็นธรรม มันคลุกเคล้ากันไป ถึงต้องทำสัมมาสมาธิ

การทำความสงบของใจ การประพฤติปฏิบัติ ว่าสิ่งนี้ไม่ใช่เป็นปัญญา เราต้องเคลื่อนไหว ต้องใช้ปัญญา ถ้าเราใช้ปัญญาของเราไป มันเป็นสภาวะธรรม สภาวะธรรมส่วนหนึ่ง สภาวะธรรมส่วนที่ ทำแล้วเราสบายใจ เราทำแล้วเราจะมี ความสบายใจ เพราะสิ่งต่างๆ เราเคลื่อนไหวไปเราไม่เคยเห็นตัวตนของเรา เราไม่เคยเห็นความคิดของเรา แล้วความคิดเป็นนายของเราตลอด มันเคยเป็นนายเรามาตลอดตั้งแต่เกิดมาจนปัจจุบันนี้

ความปรารถนา คนเกิดขึ้นมาต้องประสบความสำเร็จในชีวิต ในชีวิตนี้ต้องการประสบความสำเร็จ ต้องหาวิชาชีพต่างๆ มันก็เคลื่อนไหวมาตลอดเวลา มันไม่เคยตามความเห็นของตัวเองทัน แล้วพอเรามาเคลื่อนไหว เรามาพิจารณาความเห็นของเรา ความเกิดดับของใจ เราเห็นความเกิดดับของใจ เห็นว่าทัน มันก็มีความสบายใจมีความพอใจ เพราะเราทันตัวเราเอง เหมือนกับเราโดนหลอกมาตลอด กิเลสมันหลอกเรามาตลอดเลย แล้วเราไม่เข้าใจเรื่องกิเลสหลอกเราตลอด เราก็เคลื่อนไหวตามกิเลสไป พอเรามาเห็นหน้ากิเลส เห็นไหม คนนี้หลอกเราแล้วจะหลอกเราไม่ได้อีก เราก็มีความพอใจ

แต่การหมุนไป เห็นไหม สัมมาสมาธิ ความเคลื่อนไหวของจิต จิตมันหมุนออกไป มันมีพลังงานของมัน มันถึงเป็นสัมมาสมาธิ แต่ถ้ามันหยุดเฉยๆ ความหยุดอันนี้มันหยุดกันในความรู้อะไร ถ้าหยุดในความรู้อะไร มันจะมีความแปลกประหลาดมหัศจรรย์ขนาดไหน เพราะว่าอาพาธดาบส อุทกดาบส ก็ทำอย่างนี้มาแล้ว ฉานสมาบัติมีมาก่อนสมัยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

จะตรัสรู้ นี้มีมาก่อนแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไปศึกษากับเขามา ความรู้เท่าของเรา พอเกิดก็เป็นพวกฤๅษีชีไพร สิ่งที่เป็นฤๅษีชีไพร เห็นใหม่ ก่อนสมัยพุทธกาลมาก็มีคนถือศีล ๘ มาแล้ว ศีลมันมีมาโดยดั้งเดิม ศีล สมาธิ โดยสมัยนั้นมันมีมาอยู่แล้ว แต่ไม่มีใครใช้ปัญญาได้ เพราะปัญญานั้นมันลึกซึ้ง

ความลึกซึ้งของเรา เราก็ทำได้ เราเป็นนักบวชนะ ปัจจุบันนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้ววางธรรมไว้แล้ว เราก็ทำแบบฤๅษีชีไพรกัน เราทำความเข้าใจ เราเท่าทันกิเลสของเรา เท่าทันความคิดของเราว่าอันนี้เป็นธรรมๆ สิ่งนี้มันก็เหมือนกับอาหารคาบสเท่านั้นเอง ปัญญามันยังไม่เกิด ปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่เกิด ปัญญาในการรอบรู้ในกองสังขาร

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ในนวกอวาทบอกไว้แล้ว ปัญญาในธรรมของเราคือ ปัญญารอบรู้ในกองสังขาร แล้วกองสังขารมันเกิดดับ เราเข้าใจว่ากองสังขารมันเกิดดับ เราเข้าใจใหม่ เราเข้าใจตามความเป็นจริง เราเข้าใจตามความเห็น เหมือนกับเราไปซื้ออาหาร เราไปที่ร้านอาหาร เราซื้ออาหาร เราได้อาหารมา แต่เราปรุงอาหารเป็นใหม่? เราปรุงอาหารไม่เป็น เพราะอาหารเราซื้อมา

นี่ก็เหมือนกัน เราเห็นสภาวะการเกิดดับ เพราะเราศึกษาธรรมกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา แล้วเราก็เห็นความเกิดดับของใจ แล้วปัญญาเราเกิดใหม่ ปัญญาเกิดคือปัญญาในธรรม ปัญญารอบรู้ในกองสังขาร ปัญญาในการรู้ก้อน ปัญญาจะเกิดขึ้นมาได้เราต้องทำความเข้าใจ มันถึงจะเป็นปัญญาขึ้นมา ถ้าเป็นปัญญาขึ้นมา มันเป็นปัญญากลาง สิ่งที่เป็นกลาง มัชฌิมาปฏิปทา นี้ไม่ตั้งเกินไป ไม่หย่อนเกินไป

ถ้าตั้งเกินไป เราก็พยายามบีบ เราพยายามค้นคว้าให้ได้ มันก็เป็นไปไม่ได้ เพราะมันไม่มัชฌิมาปฏิปทา หรือเราอนใจ เราเห็นมันเกิดดับ เราดูสภาวะมันเกิดดับ การเกิดดับนี้เป็นสัมมาสมาธิ เห็นสภาวะธรรม สิ่งใดที่เป็นสภาวะธรรม นามรูปสิ่งต่างๆ เกิดขึ้น รู้ในปัจจุบัน มันเป็นสัมมาสมาธิ มันเข้าใจความเกิดดับแล้วมันปล่อยวางมาเฉยๆ สิ่งที่ปล่อยวางนี้มันปล่อยวางโลกมา ปล่อยวางโลกมามันก็หยุด ผู้ที่หยุด หยุดแล้วมันได้อะไรขึ้นมาล่ะ หยุดแล้วเราก็มาเฝ้ากองกิเลสไว้ เราไม่สามารถชำระกองกิเลสได้ ถ้าสิ่งนี้สติยับยั้งขึ้นมา มันหยุดได้ เราพยายามทำให้หยุดบ่อยครั้ง เข้าๆ ความสงบของใจขึ้นมา

หยุดทีหนึ่งเราก็มีความสบายใจทีหนึ่ง เราปล่อยวางอารมณ์เข้ามา เราจะมี ความสบายใจ เราจะมีความสุขใจของเราส่วนหนึ่งๆ ถ้าทำบ่อยครั้งเข้ามันจะตั้งมั่น ถ้าสัมมาสมาธิเกิดขึ้นตั้งมั่น เราจะยกขึ้นวิปัสสนา สิ่งที่ยกขึ้นวิปัสสนา เห็นกาย เวทนา จิต ธรรม โดยสภาวะตามความเป็นจริง ไม่ใช่เห็น กาย เวทนา จิต ธรรมด้วยการนึกเอา ด้วยการอนุโลมเอา อนุโลมความคิดตามเห็น สัญญาไป สิ่งที่เป็นสัญญาไปเป็นสัญญาทางโลก

เราปล่อยวางโลกเข้ามา น้ำใสแล้วจะเห็นตัวปลา จิตนี้สงบขึ้นมาแล้วเราจะเห็นตัวปลา ปลานี้จะเห็นถ้าน้ำใสเข้ามา น้ำขุ่นนี้ไม่เห็นตัวปลาเลย อารมณ์เราขุ่นมัว เราไล่เข้ามาจนมันใส ขึ้นมา แล้วมันจะเห็นตัวปลา นี้โดยธรรมชาติบอกไว้ว่าเห็นตัวปลา เราต้องค้นคว้าหาปลาตัวนั้น หาปลาคือหาปลาที่ว่า ตัวปลาคือกิเลสในหัวใจ แต่ปลาตัวนั้นมันเป็นตัวเริ่มต้นความคิด เห็นใหม่

อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา อวิชชาเกิดสังขาร อวิชชา ปัจจัยการ ถึงเกิดสังขาร ถึงเกิดความคิด อวิชชานี้เป็น การเริ่มต้นของความคิด เริ่มต้นของการกระเพื่อมออกไป แล้วเราจะเห็นได้ไหม? เราจะเห็นไม่ได้เพราะเราไม่มีสัมมาสมาธิ แล้วเราไม่ย้อนกลับเข้ามา พลังงานมันส่งออก ความคิดมัน ส่งออกไปข้างนอก ความคิดมันหาสิ่งต่างๆ ออกมา มันไม่ย้อนกลับเข้ามา

ถ้าเราย้อนกลับเข้ามา เราต้องตั้งใจนิ่งนึกเข้าไปว่าอันไหนเป็นกาย เห็นกาย ยกขึ้นเห็น กายให้ได้ ถ้ายกขึ้นเห็นกาย สิ่ง que เห็นกาย นั้นนะเห็นกายโดยความเป็นจริง เป็นจริงคือตาในเห็น กาย ไม่ใช่เราเห็นกายจากภายนอก เห็นกายจากภายนอกมันก็เหมือนเห็นสภาวะนามรูป สิ่งที่เป็นนามรูปเราคิดเป็นนามรูป คนเจ็บไข้ได้ป่วย คนทุกข์คนยากเราเห็นแล้วเราสลดสังเวช สลด สังเวชแล้วมันปล่อยวางเข้ามา เราก็เป็นอย่างนั้น นี้สภาวะธรรมเกิด เราเข้าใจว่าเป็นสภาวะธรรมเกิด แต่เป็นสภาวะธรรมแบบโลกียะ เป็นสภาวะธรรมแบบเรื่องโลก เป็นสภาวะธรรมที่ว่ามันเป็นกิเลสพา ทำ

สิ่งนั้นถ้ามันปล่อยวางเข้ามาๆ จนเป็นธรรมพาทำ มันต้องหยุดตรงนี้ให้ได้ หยุดตรงนี้แล้ว ขุดค้นขึ้นมา ขุดค้นชำระกิเลส มันถึงหยุดได้ทั้งหมด หยุดกิเลสขับเคลื่อนใจด้วย นี่หยุดจาก ภายนอกเข้ามาแล้วหยุดจากภายใน ผู้ที่ปล่อยวางจนสภาวะนิ่งอยู่ ไม่ได้ตอบสิ่งต่างๆ การทำบาป ทำกรรม ทำกับผู้ที่เสมอกัน เราเป็นโลกด้วยกัน เราทำกรรมด้วยกัน เราทำร้ายกัน บาปกรรมก็ส่วน หนึ่ง

แต่ผู้ที่หยุดแล้ว หยุดแล้วคือหยุดจากกิเลสในหัวใจด้วย แล้วเราทำกรรมกับสิ่งนั้น ทำให้พระพุทธรเจ้าหือเลือด ฆ่าพระอรหันต์เป็นความทุกข์อย่างมาก เป็นกรรมมหาศาล เป็นอนันตริยกรรมเลย สิ่งที่เกิดแล้วมันเป็นโทษมากกับความคิดอันนั้น แต่เรายังไม่สามารถทำให้ใจเราหยุด เราจะไม่เห็นสภาวะธรรมของใจเรา ว่าพระอรหันต์เกิดขึ้นจากตรงไหน พระอรหันต์เกิดขึ้นจากการชำระกิเลสของหัวใจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้วก็สั่งสอนโลกมาอีก ๔๕ ปี ก็เหมือนมนุษย์เหมือนกัน เหมือนคนเราใช้เหมือนกัน แต่พระอรหันต์นี้เป็นเพราะใจมันขุดกิเลส หยุดกิเลส ขุดกิเลสขึ้นมาชำระล้างจนกิเลสออกไปจากใจ ถ้าเรายังเห็นสภาวะการเกิดดับ เราปล่อยวางความเกิดดับมา มันปล่อยวางมาเฉยๆ แล้วมันไปทะนุถนอมไว้ เหมือนไก่กักไข่เลย ไก่กักไข่ เห็นไหม ความอบอุ่นของไข่ไปถนอมกิเลสไว้ ไก่กักไข่ ไก่มันต้องออกมาจากฟองของไข่แน่นอนเลย

นี่ก็เหมือนกัน เราไปให้ความอบอุ่นกับกิเลส เราปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามา แล้วก็ไปกกกิเลสไว้ให้กิเลสมันอบอุ่น คอยแต่ว่าเมื่อไหร่มันฟื้นตัวขึ้นมา มันก็จะให้โทษกับเรา เวลาจิตเสื่อมไป สภาวะจิตนี้เสื่อมไป เวลาเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาที่มีความสุขมาก ปล่อยวาง สติเราทันตลอดไป อย่างนี้กิเลสมันรู้เท่าแล้ว พอรู้เท่า ต่อไปอาการกระทบมันจะรุนแรงขึ้นไปเรื่อยๆ มันจะยับยั้งไม่ทัน สิ่งที่ยับยั้งไม่ทันเพราะอะไร เพราะกิเลสมันรู้เท่า อันนี้กิเลสมันไม่ได้โดนชำระไปเลย มันอยู่ในหัวใจของเรา มันต้องทำสภาวะแบบนั้นอยู่แล้ว แล้วก็ไปกกมันไว้ กกให้มันแข็งตัวขึ้นไป กกให้มันเข้มแข็งขึ้นมา พอมันเข้มแข็งขึ้นมา มันก็ย้อนมากัดเรา

ย้อนมากัดเราว่า “ทำแล้วสภาวะก็เป็นธรรมอยู่อย่างนี้” แล้วพอจิตมันเสื่อมขึ้นมา “สภาวะธรรมน่าจะไม่มีแล้ว” นี่กิเลสมันเริ่มกัดแล้ว มันจะกัดให้เราด้อยค่าไป เราไม่เชื่อในสภาวะธรรม พอเราไม่เชื่อในสภาวะธรรม เราจะทอดทิ้ง สิ่งที่ยึดถือ นี่เข้าทางกิเลสเลย เราทำให้มันเข้มแข็งขึ้นมาในหัวใจของเราเอง แล้วเราก็กินสภาวะมันเสื่อมไปตามความเป็นจริง มันต้องเสื่อมไปตามความเป็นจริงแน่นอนเลย

เพราะ สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา สภาวะธรรมนี้เป็นสภาวะที่เราอาศัยดำเนินไป สภาวะธรรมนี้เหมือนกับสิ่งที่ว่ามันเป็นทางอันเอก มัคโค เป็นทางอันเอก สภาวะธรรมเคลื่อนไป สิ่งนี้เป็นทางอันเอก เราต้องสร้างของเราขึ้นมา แต่ในเมื่อทางอันเอกมันยังไม่เกิดขึ้นมา เราสร้างขึ้นมาไม่ได้ สภาวะมันเสื่อมไปๆ สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา ความเสื่อมไปโดยธรรมชาติของมัน

แต่สภาวะที่เห็นตามความเป็นจริง เห็นอนัตตตามความเป็นจริง ต้องเห็นกาย เวทนา จิต ธรรม สภาวะมันหลุดออกไปจากใจตามความเป็นจริง มันฆ่าออกไป มันหลุดออกไปจากใจ นั้น มันก็เป็นอนัตตาโดยความเห็น แต่อัตตานี้ สัพเพ ชมฺมา อนตฺตา มันเป็นตามสภาวะของมัน สภาวะของมันกับเราทำขึ้นมา เราเห็นธรรมขึ้นมา เห็นไหม ธรรมที่สภาวะธรรมเราเข้าไปเห็น มันถึงชำระกิเลส พอกิเลสมันขาดออกไป มันไม่เสื่อมอีกแล้ว

จากเดิมขึ้นมาเนี่ย เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป แล้วมันก็เสื่อมสภาวะไปๆ มันเป็นอนิจจัง ตลอดไป แม้แต่ธรรมที่เราสร้างขึ้นมามันก็เป็นอนิจจัง สมานีนี่ก็เป็นอนิจจัง เพราะมันเป็นกุปป ธรรม มันเจริญขึ้นมาได้ มันก็เสื่อมได้ แล้วเวลากิเลสมันหลอกขึ้นมา “สภาวะธรรมไม่มีแล้ว ทำขนาดเรา ทำขนาดนี้ก็ไม่มีแล้ว”...ทำขนาดเราขนาดไหน องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขนาด ที่ว่าทรมาน สลบถึง ๓ หน ถึงจะเจอสภาวะธรรมตามความเป็นจริงได้

เราทำขนาดไหน ถึงว่าทำแล้วมันจะไม่ได้ผลขนาดนั้น มันจะท้อถอยขึ้นมา เพราะว่ามัน เจริญแล้วเสื่อมๆ มันเจริญขึ้นมาเนี่ยเราก็หลงไปกับมัน ถ้าเรามันเสื่อมขึ้นมาแล้วเราจะรู้สภาวะว่า อันนั้นมันเสื่อมไป นั้นมันยังหยุดไม่ได้ เพราะกิเลสมันยังอยู่ในหัวใจ หลุดจากความคิดของโลก แต่ไม่ได้หยุดกิเลสออกไปจากใจเลย จะหยุดกิเลสออกไปจากใจ ต้องค้นคว้าต้องขุดคุ้ยขึ้นมา ขุด คุ้ยขึ้นมาจนเห็นนะ ขุดคุ้ยขึ้นมาแล้วมันก็ยังมีการต่อสู้กัน ใต้สวนกัน กิเลสกับธรรมจะเจริญใน หัวใจ วิปัสสนาเกิดขึ้นมาในหัวใจของสัตว์โลก หรือเกิดขึ้นมาจากผู้ปฏิบัติแล้ว มันเป็นงานขึ้นมา มันมีฝ่ายแพ้ฝ่ายชนะขึ้นมา งานที่มันจะสนุกสนาน งานที่การกระทำแล้วมีกำไรขาดทุน คนที่เห็นว่า มีกำไรขึ้นมา มันจะพยายามชวนชวายเป็นความชนะของเรา

นี่ก็เหมือนกัน พอจิตมันจะพิจารณาขึ้นมา มันปล่อยวาง มันเว้งว้าง มีความสุขมาก มันจะ เริ่มว่านี่เป็นผลขึ้นมา ผลนี้มันยืนยันกับใจ เป็นปัจจัยตั้ง รู้ในหัวใจนั้น หัวใจนั้นก็กำลังใจขึ้นมา นี่งานมันเกิดขึ้น มันก้าวเดินไป วิปัสสนาจะเกิดขึ้นแล้วมันจะมีความเพลิดเพลินไปในงานนั้น ถ้า มีแต่แพ้ๆ เอาอะไรมาสู้ล่ะ มันมีแต่ความท้อถอย ไม่มีความเข้มแข็งขึ้นมาเลย แต่ถ้ามีชนะบ้าง ชนะบ้างจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร? ได้ ถ้าเราพยายามชวนชวายของเรา เราชวนชวายของเรา

กำลังเกิดขึ้นจากใจ ใจมันเกิดกำลังขึ้นมา สมาธิเกิดขึ้นมาเนี่ยมีความสุข มีความก้าวหน้า ขึ้นมา นี่เกิดขึ้นมาจากใจ ใจเท่านั้น ผลของธรรม ผลของธรรมจะสัมผัสได้ด้วยใจ ใจนี้จะสัมผัสได้ด้วยธรรม ด้วยมรรคอรិธัจจัง ด้วยภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นมา ใจสัมผัสขึ้นไปตลอด แล้วมันเจริญ

ขึ้นมาจากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นก็พยายามพัฒนาขึ้นไป มันก็มีผลความสำเร็จขึ้นมา ถึงที่สุดแล้วมันต้องชำระจนมันแยกออก จิตเป็นจิต ชนชั้นเป็นชนชั้น ทุกข์เป็นทุกข์ สังโยชน์ที่มันผูกมัดอยู่มันต้องหลุดออกไป

สิ่งที่หลุดออกไป มันถึงว่ากิเลสมันโดนขูดออกมา แล้วใจจะหยุดนิ่งได้ส่วนหนึ่ง จนวิปัสสนาเข้าไปเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป จนถึงที่สุดแล้วหยุดหมด หยุดแล้วใจนั้นก็ยังอยู่ สิ่งที่ยังเหลืออยู่นี้คือหัวใจ หัวใจที่พ้นจากกิเลส นี่ผู้ที่หยุดหมดเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็หยุดอย่างนี้ อนุสิมมาลก็มาหยุดอย่างนี้ เข้าใจตามความเป็นจริง

อนุสิมมาลหรือพระอรหันต์ในสมัยพุทธกาลไม่คัดค้านองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย เป็นพยานกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหมือนกันหมด เข้าใจธรรมตามความเป็นจริงเหมือนกันหมด เพราะสถานะของใจเป็นพระอรหันต์เหมือนกัน แต่บารมีต่างกัน ว่าเป็นพระพุทธรูปนี้บารมีสั่งสอน รู้ได้หมด แต่สาวกผู้ที่เดินตามก็มีความเสมอกันด้วยความบริสุทธิ์ของใจ ถึงไม่คัดค้านกัน ถึงเป็นทางเดียวกัน ทางเดียวกันด้วยความบริสุทธิ์สะอาดอันนั้น

นี่หยุดใจอย่างนั้น เราต้องหยุดให้ได้ ถ้าเราหยุดได้ เราทำได้ เพราะเรามีหัวใจเหมือนกัน หัวใจของเรามีอยู่ แล้วเราตั้งใจประพฤติปฏิบัติด้วย ครูบาอาจารย์ชี้หน้าด้วย เราต้องก้าวถึงตรงนั้นได้เอวัง